

Nr 390.

Av herr **Wedén m. fl.**, om viss inskränkning av byggnadsregleringen
m. m.

I en reservation till tredje lagutskottets utlåtande till 1952 års riksdag beträffande förlängning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete hävdades med anledning av motioner från den meningsriktning vi företräder bl. a., att allt vanligt bostadsbyggande snabbt borde frigges från tillståndstvånget och att regleringen i övrigt successivt borde avlägsnas. Därvid var det likväl angeläget att undvika, att större säsongvariationer i sysselsättningen inom byggnadsindustrien åter uppstode. Riksdagens majoritet ville emellertid då icke förorda förslag av denna innebörd.

Den utveckling, som därefter ägt rum, och vissa undersökningar, som utförts av 1951 års bostadsutredning, har emellertid i hög grad bekräftat riktigheten av den ovan angivna ståndpunkten. Det har således konstaterats, att under perioden 1947—1951 en väsentlig överföring skett av arbetskrafts- och materialresurser från bostadsproduktionen till utanför byggnadsregleringen liggande områden av byggnads- och anläggningsverksamhet. De senare har av lättförklarliga skäl verkat attraherande på arbetskraft och kapitalinsatser. Enligt en av bostadsutredningen åberopad uppskattning var den totala volymen av byggnads- och anläggningsarbeten i det närmaste oförändrad från 1947 till 1951. Men bostadsproduktionen skulle ha minskat sin andel däri från 32 till 24 procent, medan andelen för underhålls- och reparationsarbeten på andra byggnader och anläggningar än bostäder steg från 16 till 23 procent. Medan bostadsproduktionen således minskade med cirka en fjärdedel ökade de i stor utsträckning utanför regleringen liggande byggnadsarbetena av ovannämnt slag med nära 50 procent.

En så stor förskjutning kan betecknas som en icke motiverad "snedvridning" av byggnadsverksamheten. Rent principiellt synes härav följande slutsats kunna dragas med avseende på bostadsproduktionen och byggnadsregleringen. Antingen måste för att snedvridningar av detta slag skall kunna undvikas regleringen omfatta även underhålls- och reparationsarbeten i detalj, eller också bör även bostadsbyggandet släppas fritt från tillståndstvånget och därigenom få större möjligheter att hävda sig. Den förra utvägen innebär ett konsekvent fullföljande av detaljregleringsekonomien på detta område, som naturligtvis skulle nödvändiggöra en synnerligen omfattande övervakningsorganisation. För en sådan utveckling har regeringen uppenbarligen hesiterat. För vår del betraktar vi sådana utvägar som fullständigt förkastliga. För oss måste därför konsekvensen bli att allt vanligt bostadsbyggande måste frigöras från tillståndstvånget.

Även den allmänna konjunkturutvecklingen under det sista året har skänkt starkt ökat eftertryck åt kraven på byggnadsregleringens avveckling. Riskerna för att nya stocknings- och stagnationsperioder med brist på arbetskraft och materiel skall inträffa, om t. ex. allt vanligt bostadsbyggande friges från tillståndstvång, synes nu små. Den ovan påpekade snedvridningen av arbetskrafts- och materielresurserna inom byggnadsindustrien, som under 1947—1951 ledde till en överdimensionering av vissa reparations- och underhållsarbeten på bostadsbyggandets bekostnad, torde under trycket av det förändrade konjunkturläget ha avsevärt minskat i styrka. Under förutsättning att misstagen under senare år på kreditpolitikens och penningpolitikens område ej upprepas bör liknande snedvridningar för framtiden kunna undgås.

Den starka nedgången av bostadsproduktionen har under 1952 glädjande nog förbytts i en viss, om än ej särskilt stark uppgång. En ytterligare expansion av bostadsproduktionen inom möjligheternas ram är emellertid i hög grad önskvärd. Ett tecken till att plats finns för en sådan är, att de reglerande myndigheterna nu i stor utsträckning är beredda att bevilja tillstånd i större omfattning än som på grund av eftersläpande planering är praktiskt möjligt att utnyttja. Byggnadstillstånd för egna hem av den storleksordning, som godkännes för statlig belåning, beviljas nu automatiskt och innebär därför en onödig pappersexercis. Att planering och projektering, särskilt kommunernas uppgifter av detta slag, nu har betydande svårigheter att hinna i kapp de ökade möjligheterna att bygga, torde i sin tur till icke ringa del bero därpå att tillståndsgivningen för bostadsbyggandets del hållits in i det sista och att därigenom de kommunala organen icke i tid hunnit anpassa sig till de nya möjligheterna utan alltför länge hållit sig bundna av regleringsbestämmelsernas och kvotsiffrornas kritstreck.

I olika sammanhang har vi redan tidigare givit uttryck för vår uppfattning, att byggen av lyxbostäder måste te sig stötande så länge svår bostadsbrist råder. Vi vidhåller alltjämt denna uppfattning. Det gäller här främst särskilt stora och dyrbart utrustade en- och tvåfamiljshus. Vi förordar därför, att tillståndstvånget släppes för alla en- och tvåfamiljshus av sådan storlek, som enligt gällande bestämmelser godtages för statlig belåning, men tills vidare i avvaktan på utvecklingen på bostads- och byggnadsarbetsmarknaderna bibehålles för större sådana hus. När det gäller flerfamiljshusen bör tillståndstvånget slopas fullständigt.

I fråga om bostadsbyggandet synes således riktigheten av vår föregående år intagna ståndpunkt nu vara bekräftad. En onödigt länge bibehållen reglerings nackdelar börjar nu framträda även på detta område. Men också när det gäller andra av byggnadsregleringen berörda områden kan det nuvarande läget ge anledning till en omprövning. Den egentliga industriens behov av investeringar i byggnader företer en markant nedgång under den senaste tiden. Utvecklingen kan illustreras med följande i investeringsbudgeten för senare år förekommande siffror:

	1951	1952	1953
	(milj. kronor)		
Beräknade tillståndsönskemål	740	925	390
Tillståndsbudget	150	200	200
Beräknad faktisk byggnadsverksamhet	270	270	250

Ett kraftigt närmande av siffrorna för beräknade önskemål till siffrorna för planerade tillstånd och faktisk byggnadsverksamhet har alltså ägt rum. I investeringsbudgeten noteras, att siffrorna för redovisade tillståndsönskemål för 1953 är ungefär dubbelt så stora som den fastställda tillståndskvoten. Men samtidigt säges, att de redovisade önskemålen knappast i sin helhet för närvarande torde vara aktuella. Det anses därför att tillståndskvoten icke alltför mycket kommer att understiga de krav på byggnadstillstånd, som under 1953 kan komma att ställas från industriens sida.

Erfarenheterna torde under alla förhållanden kunna sägas ge vid handen, att de redovisade önskemålen varit högst avsevärt överdrivna. Det i investeringsbudgeten framförda förmodandet, att även siffrorna för 1953 är detta, framstår därför som befogat. För närvarande torde läget vara, att någon angelägenhetsprövning av olika önskemål om byggnadstillstånd från industriens sida i praktiken knappast förekommer utan inkomna ansökningar beviljas regelmässigt. Att under sådana förhållanden behålla hela regleringsapparaten med tillståndsgivningen, framstår icke som befogat.

I fråga om handeln kan visserligen fortfarande en större disproportion än för industriens del mellan redovisade önskemål och avsedd tillståndsbudget konstateras. Att i ett normalt konjunkturläge, som det nuvarande, handeln skulle kunna väntas under kort tid ens tillnärmelsevis söka realisera alla uppskattade önskemål, synes dock mycket osannolikt. Någon risk för att en oproportionerlig ansvällning av handelns byggnadsinvesteringar, som kunde medföra desorganisation på byggnadsmarknaden, skulle inträffa ifall tillståndsgivningen upphävdes kan knappast anses föreligga.

Rent allmänt vill vi i fråga om industriens och handelns byggnadsinvesteringar liksom näringslivets övriga investeringar framhålla, att i det nuvarande läget en övergång till en friare ordning framstår som helt naturlig. Det tryck på byggnadsmarknaden, som eventuella framtida förnyade inflationssymtom inom näringslivet skulle kunna medföra, bör med tillämpning av de vunna erfarenheterna väl kunna bemästras genom kreditpolitiska och penningpolitiska åtgärder. Det bör vara möjligt att från verkningarna av sådana åtstramande åtgärder i önskvärd utsträckning avskärma bostadssektorn.

Vad slutligen angår de av byggnadsregleringen berörda kommunala och statliga byggnadsinvesteringarna av annat slag än bostäder vill vi framhålla följande. De kommunala investeringarna för vatten- och avloppsanläggningar är så intimt förknippade med bostadsbyggandet, att även anläggningar av detta slag helt bör frisläppas från tillståndstvång. Vad övriga *kommunala* investe-

ringar i byggnader och anläggningar beträffar anser vi principiellt, att den nuvarande ordningen, enligt vilken icke blott den totala investeringsramen för olika kommuner utan även sammansättningen i detalj av densamma liksom ordningsföljden mellan olika inom samma kommun projekterade byggnader och anläggningar i praktiken blir bestämd av regleringen, är felaktig. Vi vill i stället förorda, att åtminstone de större kommunerna under en övergångsperiod, intill dess tillståndstvånget för byggnadsarbeten helt kan släppas, får för en lämplig tidsperiod angiva sitt aktuella investeringsbehov i byggnader och anläggningar, fallande under byggnadsregleringen, och att därefter en tillståndsräm för varje kommun fastställs, inom vilken kommunerna själva får fritt avgöra vilka projekt de vill genomföra och turordningen mellan dessa. I praktiken torde en sådan ordning komma att medföra en bättre anpassning av byggnadsinvesteringarna, t. ex. av skolbyggnaderna, till den faktiska utvecklingen inom kommunerna än den nuvarande ordningen.

Vad angår de *statliga* av byggnadsregleringen berörda investeringarna är det självklart, att dessa måste anpassas med hänsyn till inom olika områden framträdande behov, den allmänna konjunkturutvecklingen och balansen på byggnadsarbetsmarknaden. Detta kan givetvis som hittills ske genom samråd mellan vederbörande av ifrågavarande investeringar intresserade statliga organ och arbetsmarknadsstyrelsen utan att några särskilda regleringsåtgärder i övrigt härav behöver följa.

Sammanfattningsvis vill vi i fråga om den offentliga och offentligt till väsentlig del finansierade byggnadsverksamheten anföra, att dess samhällsekonomiskt väl avvägda omfattning inte under nuvarande ovissa förhållanden kan med säkerhet bedömas lång tid i förväg. Hellre än att tillåta en ny inflation eller en hotande minskning av valutareserven bör en reduktion av den förutsedda ökningen av denna byggnadsverksamhet ske. Men därför kräves ej byggnadsregleringens bevarande. Ej heller är detta nödvändigt för en eventuell åtstramning i fråga om de enskilda investeringarna, som kan påverkas med penningpolitiska medel.

Vid behandlingen av med byggnadsregleringen sammanhängande problem är det enligt vår mening felaktigt att bortse ifrån den stora betydelsen av att sysselsättningen inom byggnadsfacken, så långt de klimatiska förutsättningarna i vårt land över huvud taget medger, upprätthålles kontinuerligt året runt. 1949 års investeringskommitté, vars betänkande tyvärr ännu ej föreligger men inom kort väntas bli avlämnat, torde komma att särskilt uppmärksamma dessa problem. Kungl. Maj:t bör snarast förelägga riksdagen de förslag, som utredningarna kan föranleda. Då byggnadstillståndstvånget snabbt bör slopas i enlighet med vad vi ovan förordat, kan ett system med igångsättningsmedgivanden meddelade av de lokala arbetsmarknadsmyndigheterna under tiden temporärt tillämpas. Detta tillvägagångssätt, liksom säsongutjämnande åtgärder av annan karaktär, skall dock uteslutande ha till uppgift att fördela det totala byggandet ur sysselsättnings synpunkt så jämnt som möjligt på olika årstider och icke på

något sätt avse att kvantitativt begränsa detsamma. Givet är att kommunala och statliga myndigheter vid igångsättandet av dem bestämda byggnads- och anläggningsföretag också bör underkastas en sådan behandling.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi alltså,

- att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t
1. hemställa om omedelbar befrielse för bostadsbyggande, vatten- och avloppsledningar, industri- och handelsanläggningar från tillståndstvång för byggnadsarbete,
 2. beträffande ramen för kommunala investeringar i övrigt anhålla att bestämmelser utfärdas i enlighet med i motionen angivna riktlinjer, samt
 3. beträffande säsongutjämnande åtgärder med avseende på byggnads- och anläggningsverksamheten ge till känna vad i motionen angivits.

Stockholm den 27 januari 1953.

Manne Ståhl.
Sigfrid Löfgren.

Gustaf Kollberg.
A. Widén.

Sven Wedén.
Bertil Ohlin.
Gustaf Boija.